

Tieteen tila, taso ja kieli

■ Suomalainen tiede on ollut viihdeohjelmia myöten julkisuudessa, kun Suomen Akatemian laatima raportti Suomen tieteen tilasta ja tasosta julkistettiin lokakuussa 2009. Kun tähän liitetään kansallista innovaatiojärjestelmää koskeva selvitys ja viimeisimpänä suomalaista tietoyhteiskuntaa koskeva arviointi, päästään miltei maailmanlopun tunnelmiin. Mikä meidän suomalaisten on tullut, kun tieteellinen tutkimus käpertyy sisäänpäin, kansallinen innovaatiojärjestelmä ruostuu ja tietoyhteiskunta häviää Meksikolle?

Suomen Akatemia seuraa sekä tutkimusjärjestelmän kehitystä että tieteellisen tutkimuksen tilaa. Se rahoittaa vuosittain noin 3 000 tutkijatyövuotta lähes 300 miljoonalla eurolla. On syytäkin ottaa selvää, mitä näillä rahoilla saadaan aikaiseksi.

Julkisuus kalusi tieteen tilasta ja tasosta mehevimmät luut. Saimme kuulla, että kansainvälistä huippua on liian vähän, suomalaisten teksteihin ei viitata ja niitä julkaistaan turhan vähäpätöisillä foorumeilla. Kiiressä tuskin ehdittiin katsoa, millä tavalla ja mistä aineistoista johtopäätöksiin oli päädytty. Akatemian selvitystä lukemalla saa paljon monivivahteisemmän kuvan suomalaisesta tieteestä.

Kun historiantutkija tarttuu käsi vapisten selvitykseen, sieltä löytyykin aika paljon

aika myönteistä sanottavaa oman tieteenalan tasosta. Suomen Akatemian mukaan historiatieteet ovat Suomessa perinteisiä ja vahvoja tutkimusaloja. Historiantutkimuksen todetaan olevan hyvää kansainvälistä tasoa ja monet alat ovat kansainvälistyneitä. Metodeja on opittu erittelemään ja pohtimaan monipuolisesti. Liikkuvuutta ja kansainvälistä näkyvyyttä on tullut lisää. Näyttäisi siis siltä, että historiantutkimukselle suunnattuja resursseja ei ole käytetty väärin.

Toki parantamisen varaa löytyy. Historian alalla arvioidaan olevan kansainvälisiä julkaisuja liian vähän suhteessa tutkimuksen laatuun. Puhtaasti historiantutkimukseen keskittyviä tutkimuksen huippuyksiköjä ei ole. Ongelmaksi todetaan alalle tyypilliset pienet yksiköt ja organisaatioiden hajanaisuus – mitä se sitten tarkoittaakin.

Kiinnitän tässä erityisesti huomiota arvioon, jonka mukaan ”kotimaiset ja populaarit odotukset tuntuvat riittävän liian usein laadun kriteereiksi kotimaisissa julkaisuissa” (*Suomen tieteen tila ja taso 2009*, s. 138). Miten tähän tulisi suhtautua? Tarkoittaako se, että historiantutkijoiden olisi syytä lopettaa artikkeleiden tarjoaminen *Historialliseen Aikakauskirjaan* ja keskittää sen sijaan voimansa kansainvälisten (siis englanninkielisten) aikakauskirjojen valloittamiseen? Millä tavalla ”kotimaiset ja populaarit

odotukset” toimivat laadun kriteereinä? Onko kotimainen aina populaaria ja kansainvälinen tieteellistä?

Mitä tapahtuisi, jos Historiallinen Aikakauskirja ei enää julkaisisi suomenkielisiä tieteellisiä artikkeleita historiantutkimuksen eri aloilta? Antiikin ja keskiajan tutkijat voisivat tähdätä oman alansa kansainvälisiin julkaisuihin. Kaikki historiantutkijat kävisivät tieteellistä keskustelua oman alansa kansainvälisten huippujen kanssa. Historiallinen Aikakauskirja voitaisiin lakkauttaa tai muuttaa englanninkieliseksi. Turhista kotimaisista tiedelehdistä luopuminen voisi edistää historiantutkijoiden urakehitystä. Suomalaisten hengentuotteet olisivat heti kansainvälisen (siis englanninkielisen) tiedeyhteisön arvioitavissa. Jos tutkijat vielä tottelisivat tiukimpia tuloksenlaskentakriteerejä, paksujen kotimaisten monografioiden sijasta voitaisiin kirjoittaa englanninkielisiä huippuartikkeleita. Mitä siitä seuraisi?

Siitä seuraisi ainakin kaksi asiaa. Jos tutkijat eivät kirjoita tieteellisiä tekstejä kotimaisilla kielillä, kielet köyhtyvät. Tiede ja akateeminen koulutus kadottaisivat kielenä ja käsitteensä. Lisäksi luettava loppuisi. Suomessa julkaistaan paljon historiantutkimusta – eikä yksin julkaista vaan myös luetaan. Suomalaisten historiakuvan rakentaminen jäisi harrastajatutkijoiden tehtäväksi. Suuri lukeva yleisö ei menettäisi yksin omaa historiaansa vaan myös Euroopan historian ja koko maailmanhistorian. Laaja yleissivistys jäisi eliitin yksinoikeudeksi. Kuinka innovatiivinen ja kilpailukykyinen on yhteiskunta, josta puuttuvat sekä tieteen kotimaiset kielet että mahdollisuus historialliseen yleissivistykseen?

Näin synkästi en Suomen Akatemian selvitystä tietenkään lue enkä kuvittele, että nyt pitäisi tieteen tason nimissä luopua suomenkielisestä tieteellisestä julkaisemisesta. Raportti tuo selvästi esiin, että historiantutkimuksella on merkittävä vaikuttavuus julkisessa keskustelussa. Tutkijat eivät voi vaikuttaa julkiseen keskusteluun pelkästään tuottamalla sinänsä tarpeellisia kansainvälisiä huippujulkaisuja. Siihen tarvitaan myös kotimaisia huippujulkaisuja. Niihin kuuluvat kotimaisissa tieteellisissä aikakauskirjoissa julkaistut, tieteellisen vertaisarvioinnin läpikäyneet artikkelit. Sellaisia tämäkin Historiallinen Aikakauskirjan numero tarjoaa.

Kotimaista huippututkimusta on toivon mukaan tarjolla myös lokakuussa 2010 Jyväskylässä historiantutkimuksen päivillä. Suomen Historiallinen Seura järjestää yhdessä Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitoksen ja Historiatieteiden tutkijakoulun kanssa ensimmäiset historiantutkimuksen päivät 21.–23.10.2010. Alunperin kaksipäiväiseksi kaavailtu tapahtuma piti jo tässä vaiheessa muuttaa kolmipäiväiseksi, koska kiinnostusta on paljon. Näin mukaan mahtuu enemmän työryhmiä, joista voi tehdä ehdotuksia vielä tammikuun aikana. Lisätietoja löytyy SHS:n verkkosivuilta (www.histseura.fi). Ohjelmassa on esitelmää ja työryhmiä kolmella kielellä: suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Mukaan toivotaan mahdollisimman monipuolisesti sekä historiantutkimuksen eri aloja ja näkökulmia että tieteellisen uransa eri vaiheissa olevia historioitsijoita.

Pirjo Markkola
pirjo.markkola@juu.fi